

УДК 159.924.001.76

ББК 88.37 І-66

І-66

Друкується за рішенням оргкомітету Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційні технології розвитку ресурсів особистості», ухваленням вченої ради факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету від 20.02.2017 р.

І-66 Інноваційні технології розвитку ресурсів особистості : [зб. наук. праць / ред. кол. І.В. Шапошникова, Н.І. Тавровецька та ін.]. – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2017. – 164 с.

ISBN 978-617-7273-53-9

У збірнику вміщені статті, що написані за матеріалами наукових доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційні технології розвитку ресурсів особистості» факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету 23-24 березня 2017 р.

В сборнике размещены статьи, написанные по материалам научных докладов Всеукраинской научно-практической конференции «Инновационные технологии развития ресурсов личности» факультета психологии, истории и социологии Херсонского государственного университета 23-24 марта 2017 г.

Редакційна колегія:

Шапошникова І. В. – декан факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету, доктор соціологічних наук, професор;
Тавровецька Н. І. – завідувач кафедри практичної психології Херсонського державного університету, кандидат психологічних наук, доцент;
Казібекова В. Ф. – відповідальний редактор, кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Херсонського державного університету, доцент.

УДК 159.924.001.76

ББК 88.37 І-66

ISBN 978-617-7273-53-9

©ХДУ, 2017

©ПП Вишемирський В.С., 2017

СТАВИЦЬКА С. О.

*Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)*

КУТИШЕНКО В. П.

Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ)

ТРЕНІНГОВИЙ МЕТОД ЯК ТЕХНОЛОГІЯ РЕСУРСНОГО РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Надзвичайно важливою проблемою сучасної психології ми вважаємо системне теоретичне і практичне дослідження особливостей становлення та розвитку духовності особистості. Разом з тим, теорія і практика розвитку духовності й, зокрема, духовної самосвідомості в системі освіти не дістала ще всебічного психологічного обґрунтування. Проведення ґрунтовних психологічних досліджень проблеми становлення духовної самосвідомості особистості, шляхів і умов її розвитку стали основою нашого наукового пошуку новітніх соціокультурних та психолого-педагогічних технологій, які б сприяли вирішенню вказаної проблеми у психолого-педагогічному процесі вищої ланки освіти.

Найбільш близькою до нашого методологічного розуміння цієї проблеми є суб'єктна парадигма, представлена у вітчизняній психології теоретико-методологічними дослідженнями В.О. Татенка [7], особистісно-зорієнтований підхід до розвитку духовно-моральної самосвідомості І. Д. Бека [2], підхід базований на наявності потенційно-вродженої нужди до розвитку та експериментально-генетичний метод дослідження С. Д. Максименка [5], консультативно-психотерапевтичний підхід до розвитку особистості Т.М. Титаренко [9]. Частково нами враховано положення психосинтезу Р. Ассаджолі [1] та «інтегральної психології» К. Уїлбера [10], напрацювання християнської психології (Б. С. Братусь) [3]. Також, ми спираємося на екзистенційно-феноменологічний підхід, на основі якого розглядаємо духовну самосвідомість як цілісне інтегративне і, разом з тим, динамічне утворення в психічному розвитку людини, що поєднує в собі високорозвинені види фізичної, психічної та соціальної самосвідомості, а також наступні її структурні компоненти: пізнавально-когнітивний, емоційно-почуттєвий, поведінково-діяльнісний та мотиваційно-вольовий.

Грунтовний аналіз теоретичних концепцій, методів та практичних методик, які розкривають широкий загальнолюдський, філософський і психологічний зміст духовності та враховують соціокультурний і психолого-педагогічний (навчально-виховний) контекст духовної самосвідомості особистості в освітньому просторі, дозволив нам прийти до висновку, що основними напрямками розвитку духовної самосвідомості особистості, зокрема у вищій школі, можна вважати такі: організація спеціальної роботи, спрямованої на самопізнання (тренінг спілкування та самопізнання); розвиток саногенного мислення, де суб'єкт відокремлює себе від власних переживань (рефлексивний механізм); інтроспекція – самоспостереження за перебігом власних психічних функцій на основі глибинного внутрішнього спокою (механізм аутотренінгу); розвиток концентрації і розподілу уваги, здатності до свідомої саморегуляції психічних станів (вольовий механізм); оволодіння знаннями про зміст і структуру тих психічних актів, що контролюються (пізнавальний механізм); розширення кругозору та підвищення загальної внутрішньої культури, що дозволяє виходити за межі стереотипної поведінки (соціокультурний механізм); розвиток довіри, поваги до себе та інших людей (емпатійний механізм).

У процесі тренінгової роботи практично завжди міняється самосвідомість кожного з учасників: на кожному рівні розвитку групи іншою виявляється й рівень її самосвідомості. Самосвідомість розуміється нами, насамперед, як процес пізнання себе, вироблення ставлення до себе, планування й реалізацію певних видів і форм діяльності та саморегуляцію, яка об'єднує й спрямовує названі компоненти та забезпечує їх ефективність. Однак, варто пам'ятати, що самосвідомість характеризується також своїм продуктом – Я-концепцією. Таким чином, самосвідомість може розглядатися й у процесуальному, і в результативному аспектах. Деякі дослідники (Т. С. Яценко та ін.) [11] вважають, що необхідно враховувати й матеріал несвідомого в розкритті Я-концепції. Очевидно, із цим варто погодитися, принаймні, настільки, наскільки мова йде, по-перше, про чинники несвідомого, визначальне включення у свідомість того або іншого змісту, пов'язаного з образами Я, самовідношенням і рівнем саморегуляції; а по-друге, про несвідомі настанови стосовно себе.

Вищезазначені теоретичні положення стали підґрунтям побудови нашого тренінгу, спрямованого на розвиток основних компонентів духовної самосвідомості особистості [6]. У процесі роботи нами були визначені певні теоретичні положення щодо параметрів та критеріїв тренінгової групи. Працюючи з групою, тренер повинен володіти системою координат, що дозволяє виміряти параметри цієї групи.

Перш ніж позначити ці параметри, нагадаємо, що є три найважливіші реальності, у яких проявляється особистість: **пізнання** – світу, себе, інших (**пізнавально-когнітивний компонент**), **відношення** – до світу, до себе, до інших (**емоційно-почуттєвий компонент**); **перетворення** – світу, себе, інших (**поведінково-діяльнісний компонент**). Для того, щоб це пізнання, відношення і перетворення мало результати у вигляді прогресивних змін, розвитку необхідно задіяти **вольовий компонент**, що організовує взаємодію і забезпечує результативність інших трьох.

Отже, потрібні критерії, опираючись на які можна судити про те, наскільки конструктивно група (і кожний з її членів) **пізнає** (світ, себе, інших), **ставиться** (до світу, до себе, до інших) і, шляхом **достатньої мотивації** чи шляхом **застосування вольових** зусиль може **перетворювати** (світ, себе, інших), забезпечуючи розвиток власної свідомості й самосвідомості.

Плануючи 54ренінгів роботу в експериментальній групі необхідно: по-перше, враховувати характеристики групи на початковому етапі тренінгу, і вже потім обирати стратегії, технології й прийоми, що відповідають завданням дослідження і стають варіантами початку тренінгу; а по-друге, динаміка рівнів розвитку групи в процесі тренінгової роботи буде визначати подальші стратегії, технології й прийоми роботи, які послідовно змінюватимуть один одного [8]. У групі учасники можуть ідентифікувати себе з іншими, «зіграти» в іншого для кращого розуміння його й себе й для знайомства з новими-ефективними способами поведінки. У результаті ідентифікації себе з іншою людиною, виникають емоційний зв'язок, співпереживання, емпатії. Не викликає сумніву важливість цих переживань у плані вчинків, особистісного росту й розвитку самосвідомості. Ідентифікація, що є, як відомо, одним з механізмів особистісного розвитку особистості, стає в групі надійною опорою змін, які відбуваються з людьми [4].

Отже, 54ренінгів метод — це одночасно і технологія, що включає різні види, форми, прийоми і способи організації руху (активності, динаміки) учасників у просторі й часі тренінгу з метою здійснення змін у їхньому житті, їх оточенні й у них самих, передусім, їх самосвідомості на шляху духовного розвитку їх особистості.

Література:

1. Ассаджиоли Р. Психосинтез: теория и практика. От душевного кризиса к высшему «Я» / Р. Ассаджиоли, П. Ферручи, Т. Йоменс; [пер. с англ.]. – М. : «REFL-book», 1994. – 314 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наукове видання / І. Д. Бех // К. : Либідь, 2006. – 272с.

3. Братусь Б. С. Нравственное сознание личности: (Психологическое исследование) / Б. С. Братусь. – М.: Знание, 1985. – 64 с.
4. Вачков И. В. Окна в мир тренинга [Текст]: методологические основы субъектного подхода к групповой работе: учеб. пособие / И. В. Вачков, С. Д. Дерябо. – М.: Речь, 2004. – 271 с. – (Мастер-класс).
5. Максименко С. Д. Генезис существования личности / С. Д. Максименко. – К.: «КММ», 2006. – 240 с.
6. Ставицька С. Теоретико-методологічні засади тренінгової роботи з розвитку духовної самосвідомості студентів педагогічного вузу в процесі навчально-виховної діяльності та різних напрямів професійної підготовки / С. О. Ставицька // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: Серія № 12: Психологічні науки : зб. наукових праць / відп. ред. Л. В. Долинська. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – № 17 (41). – Ч. 1. – 375 с. – С. 103-112.
7. Татенко В. А. Психология в субъектном измерении / В. А. Шатенко. – К.: Вид. Центр «Просвіта», 1996. – 404 с.
8. Технологія тренінгу / [упоряд. О. Главник, Г. Бевз]; [ред. С. Максименко]. – К.: Главник, 2005. – 112 с. – (серія «Психологічний інструментарій»).
9. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.
10. Уилбер К. Интегральная психология: Сознание, Дух, Психология, Терапия / Уилбер К.: [пер. с англ.]; [под ред. А. Киселева]. – М.: ООО «Издательство АСТ» и др., 1999. – 412 с. [4] с. – (Тексты трансперсональной психологии).
11. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: навч. посібн. / Т. С. Яценко. – К.: Вища школа, 2006. – 382 с. – С. 149-199.

ФУГЛЕВИЧ К. А.

Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса

ПОШИРЕНІСТЬ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

В останні десятиліття досить популярною у публіцистичних та наукових статтях є гендерна проблематика. Причому, коли йдеться про гендерну нерівність, зазвичай за об'єкт дослідження береться факт приниження жінки, ущемлення її в правах, у плані реалізації свого потенціалу на керівній посаді, у політичній, економічній, а також і в інших сферах. Стосовно образу чоловіка, то його традиційно наділяють великою кількістю позитивних якостей, у яких відмовлено жінкам, а саме: розум, мужність, фахова компетентність, ініціативність, ризик тощо.